

Izvorni znanstveni članak

UDK 329.15 (497.13 Delnice): 940.53 (497.13) »1942«

IVO KOVAČIĆ, Centar za historiju radničkog pokreta, Rijeka, Braće Šupak 5

TRI IZVJEŠTAJA O DJELOVANJU OKRUŽNOG KOMITETA KPH ZA GORSKI KOTAR NAKON NJEGOVA OSNUTKA

U proljeće 1942. god. CK KPH je donio odluku o formiranju OK KPH za Gorski kotar. Zbog ofenziva talijanskih okupacijskih snaga tijekom ljeta i jeseni, OK KPH je bilo moguće osnovati tek u studenom 1942. godine. Iz njegova tri izvještaja nastala u studenom i prosincu mogu se sagledati problemi političkog, vojnog i ekonomskog karaktera za koje je novoosnovano okružno partijsko rukovodstvo moralo tražiti i naći rješenja.

I

1

Nakon kapitulacije jugoslavenske kraljevske vojske u travnju 1941, Italija je okupirala, uz ostale krajeve, i područje Gorskog kotara, a potom anektirala čitav čabarski i manji dio delničkog kotara dok je preostalo područje pripalo kvislinškoj tvorevini NDH,¹ ali su i njega zaposjele talijanske trupe. U anektiranom dijelu Gorskog kotara uspostavljena je talijanska civilna vlast koju je organizirao prefekt Temistocle Testa,² a na preostalom dijelu ustaški režim po ugledu na sistem fašističke Italije i nacističke Njemačke.³ Već sredinom proljeća 1941. u tom su području ustaše otpočeli provoditi teror koji je najprije pogodio srpsko stanovništvo, članove i simpatizere Komunističke partije, kao i druge napredne ljude bez obzira na njihovu nacionalnu i vjersku pri-

¹ Više o tome uspj. F. Čulinović, *Okupatorska podjela Jugoslavije*, Beograd 1970, str. 234—245.

² Isto, str. 245—252.

³ O tome uspj. F. Jelić — Butić, *Ustaše i Nezavisna država Hrvatska 1941—1945*, Zagreb 1977, str. 97—134; F. Čulinović, *Okupatorska podjela, m. dj.*, str. 253—264.

padnost.⁴ Na anektiranom dijelu Gorskog kotara (Territori annessi del Fiumano e della Kupa) okupatori u početku nisu provodili teror već su manjim ustupcima i lijepim obećanjima nastojali pacificirati stanovništvo, jer su im bili potrebni njegova pasivnost i pokornost, te unutrašnja politička, vojna i ekonomska sigurnost.⁵ S tim u vezi okupatorske su vlasti započele s intenzivnom talijanizacijom i denacionalizacijom naroda toga područja da bi mu čim prije nametnule talijanski izgled i obilježja.⁶

Većinu stanovništva Gorskog kotara činilo je siromašno seljaštvo, te šumski i pilanski radnici među kojima je KPJ, odnosno KPH, još prije rata imala svoje organizacije, članove i simpatizere.⁷ Nakon okupacije narod u čitavom Gorskog kotaru prihvatio je političku platformu KPJ koja je tada bila jedina organizirana snaga sposobna da ga okupi u jedinstveni narodni front i opće narodnu borbu za nacionalno i socijalno oslobođenje.⁸ Porastu utjecaja KPJ-KPH na ovom području pridonijela je visoka klasna i nacionalna svijest koja je došla do izražaja već od prvih dana okupacije, a bila je izražena velikom mržnjom i ogorčenjem prema okupatorima, te prema ustaškim i četničkim kvislizima što je bilo od presudnog značaja za početak i razvoj NOP-a i oružane borbe koji su se na ovom prostoru razvijali u dosta specifičnim i složenim uvjetima.

U skladu s političkom linijom KPJ-KPH, partijske organizacije Gorskog kotara uspjele su relativno brzo prilagoditi svoju djelatnost pokretanju oružane borbe u cilju njenog postupnog pretvaranja u opći narodni ustanak. S tim u vezi već sredinom srpnja i tokom kolovoza 1941. formirane su prve partizanske grupe i osnovani logori (Štimčev vrh, Drežnica, Jasenak, Rajnović brdo)

---

⁴ M. Sobolevski, *Ustanak u dijelu kotara Ogulin 1941. i početkom 1942. godine*. U: *Prva godina narodnooslobodilačkog rata na području Karlovca, Korduna, Gline, Like, Gorskog kotara, Pokuplja i Žumberka, Karlovac 1971, str. 911—913*; I. Kovačić, *Gorski kotar u ustanku 1941.* U: *Gorski kotar u radničkom pokretu i NOB* (dalje: *Gorski kotar*), Rijeka 1975, str. 197—204; M. Sobolevski — S. Magdić, *Ogulin u radničkom pokretu i NOB, Karlovac 1971, str. 71—75*. Također usp. F. Jelić — Butić, *Ustaše, n. dj., str. 162 i d.*; F. Čulinović, *Okupatorska podjela, n. dj., str. 305 i d.*; M. Colić, *Takozvana nezavisna država Hrvatska 1941, Beograd 1963, str. 343 i d.*

⁵ I. Kovačić, *Grobinština u narodnooslobodilačkoj borbi 1941—1943*. U: *Grobinština u radničkom pokretu i revoluciji, Rijeka 1981, str. 74—81*; I. Cuculić, *Razvoj NOB-a u Hrvatskom primorju i Gorskog kotaru od 1941. do 1943. godine, Dometi br. 8—9—10 1976, str. 156*.

⁶ R. Butorović, *Sušak i Rijeka u NOB, Rijeka 1975, str. 52—56*; I. Kovačić, *Grobinština, n. dj., str. 74—81*; H. Mezuljić, *Fašizam krstitelj i palikuća, Zagreb 1946, str. 15—36*.

⁷ M. Sobolevski — S. Magdić, *Ogulin u radničkom pokretu, n. dj., str. 60—65*; M. Sobolevski, *Drežnica 1941, Ogulin 1970, str. 9—20*; Isti, *Delnice između dva svjetska rata. U: Delnice 1481—1981, str. 38—48*; B. Čop, *Radnički pokret u Cabru i bližoj okolici. U: Radnički pokret u Hrvatskom primorju, Gorskog kotaru i Istri, Rijeka 1970, str. 345—353*.

⁸ I. Kovačić, *Gorski kotar, n. dj., str. 204 i d.*

koji ubrzo postaju žarišta otpora i oružane borbe, te mobilizacijska središta koja su odigrala značajnu ulogu u stvaranju uvjeta za formiranje prvih partizanskih bataljona (1. bat. »Marko Trbović« i 2. bat. »Matija Gubec«) kojima je komandovao Štab primorsko-goranskog narodnooslobodilačkog partizanskog (PG NOP) odreda.⁹ Početkom listopada 1941. već je bila oslobođena Drežnica i organizirana prva slobodna teritorija koja je postala najjače ustaničko uporište Gorskog kotara i Hrvatskog primorja i njihova glavna veza s oslobođenim područjem brinjskog Gornjeg kraja i Like.¹⁰ U mnogim su mjestima i selima djelovali odbori narodne pomoći (NP) koji su se postupno preobražavali u prve narodnooslobodilačke odbore (NOO) kao organe narodne revolucionarne vlasti.¹¹ Osnovane su brojne organizacije NOP-a putem kojih su pripadnici borbene omladine, napredne žene i članovi NP i NOOa izgrađivali i učvršćivali temelje društvene osnovice NOP-a. Dinamični razvoj oružane borbe istodobno je pratio teror okupatora i ustaša koji krajem 1941. godine dobiva sve veće razmjere osobito u okupiranim mjestima u kojima dolazi do likvidacije istaknutih aktivista NOP-a i upućivanja uhapšenih rodoljuba u koncentracijske logore.¹² Uporedo s tim vojne vlasti su organizirale i prve ofenzivne operacije protiv partizanskih jedinica u kojima uspijevaju zauzeti njihove logore, ali im nije pošlo za rukom da ih unište što im je bio glavni cilj.¹³

U prvim mjesecima 1942. godine snage PG NOP odreda poduzele su nekoliko važnih borbenih akcija u kojima su postignuti vrlo značajni rezultati. Tako je u siječnju 1942. likvidiran ustaško-domobranski garnizon u Jasenu, a potom su oslobođena prva veća hrvatska mjesta: Mrkopalj (19. III), Ravna Gora (22. III) i Brod na Kupi (1. V),¹⁴ pa je njihovim oslobodenjem bio »učinjen znatan korak naprijed u privlačenju hrvatskih masa k partizanskom po-

⁹ V. Grbac, *Od prvih naoružanih grupa do partizanske divizije*, U: *Historija radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru* (dalje: *Historija*) sv. 1, str. 67—93; V. Švob — M. Konjhodžić, *Drugi odred Primoraca, Gorana i Istrana*, Zagreb 1969, str. 33—41; S. Tintor, *Trinaesta primorsko-goranska udarna divizija*, Zagreb 1968, str. 20—34.

¹⁰ M. Sobolevski, *Drežnica 1941*, n. dj., str. 45—57; M. Bekić, I. Butković i S. Goldstein, *Okrug Karlovac 1941*, Zagreb 1965, str. 179—180.

¹¹ P. Strčić, *Zapisi i sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943—1945*, Rijeka 1975, str. 9—34; M. Sobolevski, *Drežnica 1941*, n. dj., str. 45—47.

¹² M. Sobolevski, *Drežnica 1941*, n. dj., str. 58—61; I. Cuculić, *Delnice i okolina u 1941. (Prilog povijesnim istraživanjima)*, *Historija*, sv. 4, str. 30—31; I. Kovačić, *Gorski kotar*, n. dj., str. 245—248.

¹³ M. Sobolevski, *Drežnica 1941*, n. dj., str. 53—57; I. Kovačić, *Gorski kotar*, n. dj., str. 238—246; V. Švob — M. Konjhodžić, *Drugi odred*, n. dj., str. 50—52; I. Cuculić, *Delnice i okolina*, n. dj., str. 30—33.

¹⁴ I. Cuculić, *Gorski kotar u narodnooslobodilačkoj borbi 1942—1943*, U: *Gorski kotar*, n. dj., str. 294—295, 304—307, 317—318; V. Švob — M. Konjhodžić, *Drugi odred*, n. dj., str. 66—75; S. Tintor, *Trinaesta primorsko-goranska*, n. dj., str. 39—40.

kretu.¹⁵ Ovi su uspjesi bili snažan poticaj daljnjem rasplamsavanju oružane borbe i sve masovnijem pristupanju Gorana NOP-u. Na oslobođenom području, koje je sada bilo prošireno i povezano s oslobođenim krajevima Like, Korduna i Slovenije, uspostavljena je mreža NOO-a i drugih organizacija NOP-a što je oružanoj borbi u tom području davalo nove kvalitativne i kvantitativne komponente.

2

Takav tok razvoja NOP-a i oružane borbe aktualizirao je važnost rješenja problema jedinstva partijskog rukovođenja ustankom na čitavom području Gorskog kotara kao bitne pretpostavke njegovog još masovnijeg širenja u svim krajevima ovoga područja. Naime, organiziranje oružane borbe u pojedinim dijelovima Gorskog kotara bilo je u političkoj i organizacijskoj nadležnosti nekoliko partijskih rukovodstava čiji utjecaji i pomoć nisu jednako dopirali u sve krajeve goranskokotarskog okruga zbog čega su postignuti rezultati u razvoju NOP-a i oružane borbe bili dosta različiti. Na anektiranom dijelu Gorskog kotara 1941-1942. borbom su rukovodila viša partijska rukovodstva KP Slovenije i KP Hrvatske što je najbolje ilustriralo neophodnost rješenja ovog problema koji je bio jedan od uzroka stanovitih slabosti i propusta do kojih je dolazilo radi neusklađenosti partijsko-političkih akcija. Za razliku od čabarskog kotara u kojem su, dakle, dolazili do izražaja utjecaji OK KPS za Notranjsko (područje Prezida, Kozjeg Vrha, Drage, Trave i Osilnice),¹⁶ te OK KPH za Hrvatsko primorje, KK KPH za Sušak i MK KPH za Delnice (područje Čabra, Gerova, Tršća, Mrzlih Vodica i Crnog Luga),¹⁷ KK KPH za Delnice bio je izravno vezan za CK KPH, ali je također imao vezu i s OK KPH za Hrvatsko primorje, dok je KK KPH za Ogulin svoju višu vezu ostvarivao s OK KPH za Karlovac, koji je ujedno imao određene ingerencije (1941. god.) i u dijelu Gorskog kotara i Hrvatskog primorja koji se nalazio u sklopu tzv. NDH.¹⁸

U proljeće 1942. godine na području delničkog kotara djelovali su KK i MK KPH za Delnice s organizacijama u Delnicama, Lokvama, Brodu na Kupi, Mrkoplju i Kupjaku, dok je organizacijom u Liču rukovodio KK KPH za Cri-

¹⁵ Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu Jugoslavenkih naroda (dalje: Zbornik), tom V. knj. 4, str. 319.

¹⁶ L. Mlakar, Dejavnost KPS i OF na prezidanskem 1941/1942. U: Notranjski list II, Cerknica 1981, str. 96—97.

¹⁷ Arhiv Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu (dalje: AIHRPH), KP—266/26, KP—266/31, KP—266/68; Zbornik, tom V. knj. 1, str. 202; S. Komar, Sušačka jesen 1941, Novi list od 4. XII 1981; V. Švob — M. Konjhdžić, Drugi odred, n. dj., str. 91—92.

¹⁸ M. Plovanić, Partijsko rukovodstvo Hrvatskog primorja 1941, Historija, sv. 4, str. 40—53; B. Kalafatić, Okružno partijsko savjetovanje za Hrvatsko primorje u kolovozu 1942. godine, Historija, sv. 3, str. 153—154.

kvenicu, a u Fužinama KK KPH za Sušak.¹⁹ U ogulinskom kotaru također su djelovali KK KPH za Ogulin i MK KPH za Drežnicu koji su rukovodili radom partijskih ćelija u Jasenku, Gomirju i Srpskim Moravicama. Na području kotara Vrbovsko u to vrijeme još nije djelovalo neko partijsko rukovodstvo pa su organizacijama KP rukovodili KK KPH u Ogulinu, a kasnije KK KPH za Delnice.²⁰ Kotarskog partijskog rukovodstva tada još nije bilo ni u čabarskom kotaru, ali treba reći da je kratko vrijeme djelovao MK KPH za Gerovo nadležan za gerovsko-čabarski kraj dok su u Prezidu i Dragi djelovale organizacije KP u sklopu OK KPS za Notranjsko.²¹ Prema tome, na području čitavog Goranskog kotara djelovala su dva kotarska i tri mjesna komiteta KPH (Delnice i Ogulin, odnosno Delnice, Drežnica i Gerovo) s oko 20 partijskih jedinica i oko 90 članova KP ne uzimajući u obzir one članove koji su se, u to vrijeme, nalazili u partizanskim jedinicama.

3

Budući da takva organizacijska situacija nije zadovoljavala i da nije bila garancija bržem jačanju i širenju mreže partijskih jedinica, CK KPH postavio je pitanje osnutka jedinstvenog partijskog rukovodstva za Gorski kotar s kompetencijama OK KPH. Formiranje takvog rukovodstva zahtijevalo je nepovoljno stanje u nekim rukovodstvima i partijskim organizacijama kojeg je CK KPH smatrao glavnom kočnicom masovnijem uključivanju najširih slojeva goranskog stanovništva u NOP i oružanu borbu. S tim u vezi on je koncem travnja 1942. donio odluku o formiranju OK KPH za Gorski kotar i s njom upoznao OK KPH za Hrvatsko primorje te OK KPH za Karlovac. Tako se u jednom pismu što je bilo upućeno 22. IV 1942. OK KPH za Hrvatsko primorje o tome uz ostalo, kaže: »Kada se ojača K. K. Delnice i K. K. Ogulin, formirat ćemo O. K. za Gorski kotar. Do tada je potrebno da vi ukažete punu pomoć Kotarskom komitetu Delnice«. ²² S odlukom CK KPH o formiranju OK KPH za Gorski kotar bio je, nešto kasnije, upoznat i OK KPH za Karlovac koji je dao svoju suglasnost da partijska organizacija u Srpskim Moravicama, kojom je do tada rukovodstvo KK KPH za Ogulin, dođe pod nadležnost KK KPH za Delnice.²³ Oba okružna komiteta izvršila su određene pripreme za što skoriju realizaciju odluke CK KPH pa je tako uz pomoć OK KPH za Hrvatsko primorje bio reorganiziran KK KPH za Delnice i popunjen novim kadrovima,²⁴ a slične mjere

¹⁹ I. Cuculić, Formiranje Okružnog komiteta KPH za Gorski kotar (12. XI 1942), Historija, sv. 2, str. 48.

²⁰ I. Cuculić, Gorski kotar, n. dj., str. 356—357.

²¹ AIHRPH, KP—266/26; L. Milakar, Dejavnost KPS i OF, n. dj., str. 96—97.

²² AIHRPH, KP—266/28.

²³ I. Cuculić, Formiranje Okružnog komiteta, n. dj., str. 49.

²⁴ Reorganizacija KK KPH za Delnice izvršena je u drugoj polovini travnja 1942. nakon pogibije sekretara Stjepana Šimca. Za novog sekretara postavljen je Nikola Rački Koljka dok su članovi Komiteta bili Jure Brozičević, Ivan Pleše Rodo, Franjo Starčević i Valerija Pap Marija. Usp. I. Cuculić, Gorski kotar, n. dj., str. 319.

kadrovskog jačanja bile su provedene i u KK KPH za Ogulin koji je, s tim u vezi, uz pomoć OK KPH za Karlovac, održao i kotarsko partijsko savjetovanje.²⁵ Istovremeno i sam CK KPH poduzima važne korake u cilju kadrovskog jačanja partijske organizacije Gorskog kotara na taj način što je u to područje uputio nekoliko iskusnih partijskih aktivista.

Kada je donešena odluka o formiranju OK KPH za Gorski kotar, CK KPH nije imao jasan stav o njegovoj teritorijalnoj nadležnosti budući da su postojale dvije mogućnosti rješenja toga pitanja: prva, da novo rukovodstvo objedini sve organizacije i rukovodstva na čabarskom, delničkom i vrbovskom kotaru i da se od kadrova s tih područja konstituiraju okružno partijsko rukovodstvo, i, drugo, da ono u svojoj nadležnosti obuhvati i ogulinski kotar koji je u to vrijeme, čini se, imao veće kadrovske potencijale od drugih kotara na području okruga. Ta je činjenica, izgleda, i dovela u početku CK KPH u stanovitu dilemu oko sastava i teritorijalne nadležnosti novog okružnog komiteta s obzirom na to da su o tome postojala i drukčija razmišljanja. Tako je, na primjer, OK KPH za Hrvatsko primorje smatrao da tada još nisu postojali uvjeti za formiranje toga rukovodstva i to, prije svega, zbog nedovoljnog izbora adekvatnih kadrova.²⁶ On je o tome pisao CK KPH 27. V 1942. dajući mu prikaz svog viđenja kadrovske situacije u KK KPH za Delnice. U svom pismu primorsko partijsko rukovodstvo ističe da sami članovi KK KPH za Delnice smatraju da njihov komitet slabo funkcionira, a glavni uzroci za takvo stanje bili su, po ocjeni OK KPH za Hrvatsko primorje, zauzetost Delničana vojnim dužnostima, njihova nesamostalnost u radu, pomanjkanje inicijative i većeg iskustva u rukovođenju.²⁷ S tim u vezi bilo je istaknuto da čak ni potpuno oslobađanje nekih članova KK KPH za Delnice od vojnih dužnosti ne bi moglo riješiti kadrovske probleme tim više što bi u tom slučaju mnogo izgubile vojne jedinice kojima su ti kadrovi bili prijeko potrebni.

Premda su argumenti OK KPH za Hrvatsko primorje o nemogućnosti osamostaljenja partijskog rukovodstva za Gorski kotar bili dosta uvjerljivi, s napomenom da su i članovi Štaba 5. operativne zone Hrvatske također smatrali da bi oslobađanje svih ili većine članova KK KPH za Delnice od njihovih vojnih obaveza predstavljalo ozbiljan gubitak za jedinice i bataljone kojima su pripadali,²⁸ CK KPH je ipak imao drukčije mišljenje budući da je razvoj prilika u Gorskom kotaru zahtijevao osnutak OK KPH. Riječ je o tome da je CK KPH smatrao da su na tom području postojali vrlo povoljni uvjeti za masovnu mobilizaciju i da je takva situacija nametala potrebu formiranja OK KPH za Gorski kotar. Takav stav CK KPH izrazio je u svom pismu Anki Berus, koja se tada nalazila na tom području kao delegat CK KPH, naglasivši joj da razvoj NOP-a i oružane borbe traži »formiranje O. K. za Gorski kotar koji bi

---

²⁵ Zbornik, tom V, knj. 4, str. 8.

²⁶ AIHRPH, KP—9/169, KP—266/58.

²⁷ Isto.

²⁸ Isto.

obuhvatio ogulinski, delnički i vrbovski kotar« s tim da u njega uđu »najbolji drugovi iz K. K. Ogulin i K. K. Delnice«. ²⁹ Svoj čvrst stav o potrebi formiranja OK KPH za Gorski kotar CK KPH je saopćio i OK KPH za Hrvatsko primorje u vezi njegova pisma od 27. V 1942. U svom odgovoru od 2. VI 1942. CK KPH ističe da se ne slaže s konstatacijom da nema uvjeta za formiranje komiteta, jer smatra da se to rukovodstvo može osnovati od »drugova iz K. K. Ogulin i K. K. Delnice« iako su oni još »mladi i nedovoljno iskusni«. ³⁰

Da bi realizirao svoju odluku o osamostaljenju partijskog rukovodstva za Gorski kotar, CK KPH je početkom srpnja 1942. uputio na to područje Macu Gržetić, ³¹ člana OK KPH za Karlovac, sa zadatkom da formira OK KPH nakon što se upozna sa stvarnom situacijom na terenu i ispita koji bi komunisti mogli doći u obzir za prvi sastav novog rukovodstva. Međutim, i pored toga OK KPH za Gorski kotar tada nije bio formiran jer su talijanski okupatori pristupili izvršenju poznate vojne operacije »Risnjak« koja je omela M. Gržetić u izvršenju njenog zadatka. Ofenziva je bila poduzeta 12. VII 1942. protiv partizanskih snaga 2. PG NOP odreda, a budući da je zahvatila čabarsko i delničko područje trebalo je sačekati da se situacija na terenu normalizira. ³² Kada je u drugoj polovini kolovoza ofenziva počela slabiti i popuštati blokada delničkog područja, bilo je moguće posjetiti neke organizacije i provesti određene konzultacije s nekolicinom partijskih rukovodilaca. Na žalost nova okupatorska ofenziva »Velika Kapela«, koja je ovaj put zahvatila teritorij 1. PG NOP odreda s početkom od 18. IX 1942, odnosno oslobođeno područje Drežnice i brinjskog Gornjeg kraja, ³³ ponovno je prekinula organizacijsko-političke pripreme za formiranje OK KPH koje su bile nastavljene tek početkom listopada 1942. godine.

5

O tome kako je napokon došlo do formiranja OK KPH za Gorski kotar, te kakav je bio njegov političko-organizacijski plan rada i kakvi su postignuti rezultati u njegovu izvršenju u toku posljednjih mjeseci 1942, najbolje govore izvještaji toga partijskog rukovodstva što ih je M. Gržetić poslala CK KPH. Izvještaji obiluju nizom podataka o vojno-političkoj i ekonomskoj situaciji za pojedine kotare, a osobito za područje Drežnice, Jasenka i brinjskog Gornjeg kraja zbog čega predstavljaju vrlo važne izvore koji su nezaobilazni u izuča-

---

²⁹ AIHRPH, KP—266/45.

³⁰ Isto, KP—266/62.

³¹ Rođena je u Zagrebu 1910. godine. Prije rata bila je tvornička radnica i istaknuti sindikalni aktivist, a član KPJ od 1935. godine. Zbog svoje revolucionarne djelatnosti bila je više puta hapšena. Sudionica je NOB-a od 1941. godine. Usp. Zene Hrvatske u narodnooslobodilačkoj borbi. Dokumenti i podaci. Zagreb 1955. knj. 1, str. 200.

³² Više o toj operaciji usp. V. Svob — M. Konjhodžić, Drugi odred, n. dj., str. 180—255.

³³ O tome usp. V. Grbac, Operacija »Velika Kapela« (od 16. do 29. rujna 1942), Historija, sv. 3, str. 168—178.

vanju NOP-a i oružane borbe u to vrijeme na ovom ustaničkom području. Dokumente objavljujemo u cijelosti s napomenom da do sada nisu bili publicirani, ali su djelomično korišteni za pisanje različitih povijesnih priloga. Izvještaje donosimo u onakvom sadržajnom obliku u kojem se nalaze u svojim izvornicima što znači da ih objavljujemo bez ikakvih pravopisnih i stilskih ispravaka. Stanovite intervencije u tekstu izvještaja izvršene su samo tamo gdje je očito riječ o pravopisnim pogreškama. Skraćene ili nedovoljno razumljive riječi stavljene su u uglatu zagradu u samom tekstu. Signature i drugi podaci o svakom izvještaju navedeni su u bilješkama.

II

[1]

Okružni Komitet KPH
za Gorski kotar
dne, 2. XI 1942. g.

Drugarskom Centralnom Komitetu KPH³⁴

Dragi drugovi, izvještaj o svom radu na terenu Gorskog kotara kojeg ste mi povjerali nisam vam podnijela zbog toga što je u to vrijeme bila ofenziva, uslijed koje je na terenu II. Odreda bila jaka blokada i nisam nikako mogla doći u vezu sa našim partijskim organizacijama.³⁵ Po završetku ofenzive, neprijateljska vojska vratila se u svoje garnizone i blokada je bila dignuta, tako da sam tek tada mogla doći u vezu sa part (ijskim) organizacijama. Uslijed tih teškoća, drugovi, ja nisam mogla prije izvršiti povjereni mi posao.

Stanje partijskih organizacija, koje sam obišla, vrlo je slabo. Sam Kotarski komitet Delnice broji svega tri člana čiji se rad, u pomoći part (ijskih) ćelija, ne osjeća.³⁶ Cjelokupni rad svih naših partijskih organizacija, počam od Kotarskog komiteta, ograničio su se na rad oko (prikupljanja) materijalne pomoći za Narodno-oslobodilačku vojsku. Kod svih partijaca, odn. partijskih organizacija, osjeća se strah od okupatora, što se zaključuje po davanju otpora kod organiziranja rada i podjele istoga na sastancima.

Kotarski komitet Delnice, kao i ostale partijske ćelije, žale se da nisu nikada imale pravu pomoć viših foruma, već jedino preko direktivnih pisama.

Rad KK nakon savjetovanja nije krenuo ništa naprijed,³⁷ što se vidi po radu partijskih ćelija. Sve češća hapšenja naših partijaca još su više pojačala

---

³⁴ AIHRPH, KP—255/1, strojopis, latinica, dva lista.

³⁵ Usp. V. Švob — M. Konjodžić, *Drugi odred*, n. dj., str. 180—255.

³⁶ Prema izjavi N. Račkog Koljke autoru od 27. VI 1985, KK KPH za Delnice tada su činili, osim njega kao sekretara, još Ivan Pleše Rodo, Franjo Starčević i Đura Pavlič.

³⁷ Vjerojatno se odnosi na partijsko savjetovanje KK KPH Ogulin od ožujka 1942. ili na I. okružno partijsko savjetovanje za Hrvatsko primorje od 23—24. VIII 1942. kojem su prisustvovali Nikola Rački Koljka, Franjo Starčević i Valerija Pap Marija.

strah od rada. Biće potrebno mnogo rada i truda, samim tim i dulje vremena dok se taj strah prebrodi, kako bi partijska organizacija mogla što bolje i uspješnije raditi. Osjeća se pomalo razbijanje tog straha u tome što smo nakon dugog ubjeđivanja i poziva uspjeli da partijske ćelije dođu na sastanke u šumu.

Što se tiče kotara Vrbovsko tamo partijska organizacija ne postoji tek pojedinačne veze preko naših partijaca.

Što se tiče rukovodstva part(ijske) organizacije Gorskog Kotara, od svih partijaca na tom terenu, civilnih logora i vojske, kao i rukovodioca iz KK Delnice, Ogulin, dolaze jedino u obzir sekretar KK Delnice drug Koljka,³⁸ drug Dmitar iz KK Ogulin,³⁹ drugarica Marija iz istog komiteta,⁴⁰ koje drugove vi dobro poznajete, drug Martin,⁴¹ komesar čete delničkog bataljona, koji je bio dulje vremena učitelj na Kordunu, a radio je u partijskoj ćeliji sa drugom Čanicom.⁴² Svi ga drugovi hvale kao dobrog i marljivog partijca koji ima uslove da se razvije u dobrog rukovodioca. Za sada bi nas bilo, u tom privremenom rukovodstvu, nas 5, a računamo i sa drugovima koje ste nam poslali, drugom Milanom⁴³ i drugom Tomom,⁴⁴ ukoliko budu pokazali dobre rezultate svog dodeljenog im rada.

Molim vas, drugovi, javite mi svoje mišljenje o izboru drugova za privremeno rukovodstvo.

Naš centar biće u Drežnici, naročito u vezi sa novonastalom situacijom posljuje neprijateljske ofenzive, dok će drug Martin i Koljka ostati tamo na terenu. Dok popravimo prilike u kotaru Ogulin, prenešćemo naš centar preko pruge.

Izvještaj o planu našeg rada, kao i izvještaj o radu i stanju cjelokupne partijske organizacije Gorskog kotara, poslat ću vam kroz najkraće vreme.

Šaljem vam istodobno kratak izvještaj o stanju part (ijske) organizacije kotara Ogulin. Stanje koje je nastalo na ovom terenu nakon neprijateljske ofenzive je slijedeće:⁴⁵ nakon popaljenih i uništenih svih sela, specijalno drežničke općine, kao i ogromne štete u hrani, koja iznosi 40%, dovela je narod u vrlo težak položaj, osobito zbog predstojeće zime. Partijska organizacija u prvom redu, kao i sve vanpartijske organizacije, nisu ni izdaleka uspjele da izvrše one zadatke koje je težina situacija zahtjevala od njih. To teško stanje u narodu, naročito njegovo neraspoloženje zbog toga, pitanje ishrane, zimskih stanova, odjeće, blaga, ogrijeva, neprijatelj veoma vješto iskorištava preko izdajica četnika iz tih krajeva koji se kreću po Kapeli i zalaze u sela na rubu šume, donose letake i vrše propagandu. Naša partijska organizacija nije dorasla

---

³⁸ Nikola Rački.

³⁹ Dmitar Trbović.

⁴⁰ Valerija Pap.

⁴¹ Ivan Furlan.

⁴² Stanko Opačić Čane.

⁴³ Vukšić.

⁴⁴ Ećimović.

⁴⁵ Misli se na talijansku vojnu operaciju »Velika Kapela«.

tako teškim momentima, nije znala da riješi pravilno i pravovremeno sva ta pitanja.

U vezi sa svim tim održan je juče plenum cijele partijske organizacije na kojem je raspravljano stanje i zadaci naše partije za budući rad.⁴⁶ Kao prvo i najvažnije postavili smo si u zadatak da naše part(ijske) ćelije, kao i vanpartijske organizacije,⁴⁷ naročito NOO kao narodna vlast, čiju pomoć narod mora da osjeti, što do sada nije bio slučaj.⁴⁸ U vezi s teškoćama ishrane i hitnom izgradnjom stanova riješili smo na plenumu da formiramo jednu komisiju pri NOO, koja bi bila sastavljena od predstavnika Partije, nekih članova NOO, vojske i jednog stručnog lica za gradnju kuća. Ta komisija imala bi zadatak ne samo da se u okviru našeg kotara riješe ta pitanja već da se po tome povežu i sa susjednim teritorijama.

Pripreme za proslavu 7. nov (embra) vršimo,⁴⁹ sav materijal štampan za 7. nov (embar) primili smo i podijelili svim partijskim organizacijama da ga prouče i pripreme proslavu 25-godišnjice Velike Oktobarske Socijalističke Revolucije.

Primila sam vaš dopis od 21. X kao i partijski materijal »O radu partije u vojsci«,⁵⁰ i upute po brošuri V. Š. »Upute za organizaciju NOO«,⁵¹ zatim dopis od 2. X o političkoj liniji naše propagande, dopis od 25. X kojim nam se upućuje drug Tomo Ećimović za partijski rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Drugarski komunistički poz (drav)

[2]

OKRUŽNI KOMITET KPH

za Gorski kotar

15. XI 1942. g.

CENTRALNOM KOMITETU KOMUNISTIČKE PARTIJE HRVATSKE⁵²

Dragi drugovi, potvrđujemo vam primitak vaših dopisa: direktive za proslavu 25-godišnjice Velikog Oktobra, parole CK VKP (b)⁵³ i dopis upućen svim organizacijama KPH u vojsci i pozadini.

---

⁴⁶ Usp. I. Cuculić, Gorski kotar, n. dj., str. 350.

⁴⁷ Odnosi se na organizaciju AFŽ, SKOJ-a i omladine (Savez mlade generacije).

⁴⁸ Tako piše u izvomku.

⁴⁹ Riječ je o pripremama za proslavu oktobarske revolucije.

⁵⁰ Nije moguće utvrditi o kojem je materijalu riječ budući da je pod navedenim naslovom tiskana brošura, ali ne tada već u siječnju 1943. u izdanju Agitpropa CK SKH.

⁵¹ Vjerojatno je riječ o uputama što ih je množila tehnička CK KKH u Škalju u kolovozu 1942.

⁵² AIHRPH KP—255/3, strojopis, latinica, četiri lista.

⁵³ Centralni komitet Svesavezne komunističke partije (boljševika).

Nadalje vam šaljem izvještaj o radu naše part (ijske) organizacije.

Na sjednici našeg privremenog rukovodstva održanoj 12. XI zaključili smo prema izvještajima drugova iz kotareva našeg okruga i stanju part (ijske) org (anizacije) koju sam sama na terenu upoznala, izvještavamo vas o slijedećem:⁵⁴

POLITIČKA SITUACIJA — U kotaru Ogulin. Neprijateljska ofenziva koja je počela 16. septembra sa snagama od 30 hiljada jako naoružanih vojnika i motorizacije, kretala se je iz Ogulina, Plaškog, Brinja, Delnica, Broda na Kupi te Primorja.⁵⁵ Centar glavne snage neprijateljske vojske slile su se na Drežnicu, time je obuhvatila čitav kotar Ogulin. Za 17 dana ofenzive neprijatelj je popalio sva sela kuda je prošao i dobrim dijelom opljačkao i uništio hranu, no sve nije stigao, jer je naglo morao prekinuti ofenzivu na tom teritoriju.

Narod je za vrijeme ofenzive bio evakuiran u šume sa svom svojom pokretnom imovinom. U cijeloj toj ofenzivi osjetilo se je koliko su četnici jako oružje okupatora kojima je vršio najjače manevre. Cilj ofenzive, pored vojničkih zadataka, imao je da narod svojom vojnom snagom zaplaši, te odvoji od naše borbe i tu su glavnu ulogu imali četnici. Četnici su odlazili u šumu među narod, pozivali ga na predaju, lagali da je naša vojska razbijena, dijelom da se predala itd. pretili su pučanstvu gladju i pretstojećom zimom, te uništenjem od strane okupatora ako se ne preda, a s druge strane sam život naroda u šumi, na kiši, stalnim proganjanjem od strane neprijatelja i napadaja četnika doveo je do pojave demoralizacije. U tim teškim momentima narod nije osjetio momentalnu snagu naše vojske (čije glavne snage nisu bile na ovom terenu), te dezerterstva pojedinih partizana koji su unašali među njih paniku,⁵⁶ što je još više djelovalo na kolebljivost. Sve su to bili momenti koji su izazivali u narodu ogorčenje i kolebanje, osjećali su se prepušteni sami sebi, bez neke jače pomoći. U toj ofenzivi najbolje se vidjela sva slabost naše part(ijske) organizacije kao i svih vanpartijskih organizacija, naročito u izboru ljudi u partijskim ćelijama i u ostalim odborima (NOO, AFŽ, SKOJ) iz čijih su redova članovi bili po neki četnički orijentirani i u tim momentima pozivali narod na predaju, sami dezertirali i time još jače produbili kolebljivost neipovjerenje prema našoj borbi. Mi, drugovi, nemamo do danas točnih podataka o tome koliko se ljudi svojevrijem javilo četnicima, a koliko je uslijed kolebljivosti se predalo. Točno je da je iz kotara Ogulin otišlo oko 1.500 duša. Kad se narod vratio u svoja opustošena i popaljena sela, stavile su se pred našu partijsku organizaciju vrlo teške i odgovorne dužnosti. Trebalo je sakupiti sve snage drugova partijaca, NOO, AFŽ, SKOJ-a koje su većim dijelom zatajile i vodile računa samo o

⁵⁴ Tako piše u izvorniku.

⁵⁵ Odnosi se na vojnu operaciju »Velika Kapela« za koju neki autorj navode da je počela 18. IX 1942, a taj datum navode i neki talijanski izvori. Usp. Zbornik, tom XIII, knj. 2, str. 929.

⁵⁶ Tako piše u izvorniku.

pomoći svojim porodicama. Kotarski komitet⁵⁷ teškom je mukom uspio nakon duljeg vremena sakupiti sve drugove partijce i odbore da se savjetuju i organiziraju najhitniju pomoć narodu u gradnji kuća i bolnice, dovoza drva. Trebalo je popraviti pilanu i mlin kao najhitnije potrebe.⁵⁸ Naša part(ijska) organizacija, naročito pojedini drugovi, uložili su sve svoje snage u tom radu, ali uslijed neiskustva teško su se snalazili u takom ogromnom poslu. KK Ogulin, u zajednici sa vojskom, i NOO obrazovali su komisiju za procjenu štete i procjeni hrane od izbjeglica nakon čega je trebalo dijeliti hranu najteže nastradalima. Međutim, isto tako uslijed neiskustva i nesnalazjenja te komisije došlo je do nepravilnosti kod dodjeljivanja ratne štete tako da je to sve izazvalo jako ogorčenje u narodu. Rezultat toga bio je taj da je politička situacija u narodu bile daleko gora nego kada su se vratili iz šume. Partijske organizacija uložila je sve snage da to ispravi.

Sada je situacija prilično popravljena. 80% kuća je već pod krovom iako nisu još u cijelosti popravljene, hranom su opskrbljeni za 3 — 4 mjeseca, a s druge strane vojnički uspjesi akcija te uloženi trud naših part(ijskih) organizacija doveli su do popravljivanja političke situacije i vraćanja povjerenja u našu narodno-oslobodilačku borbu.

Pred našu(partijsku) organizaciju vrlo ozbiljno se postavlja pitanje četnika koji u manjim grupama dolaze već i u sela na rubovima šuma, šire letke i razgovaraju sa ljudima, pozivaju ih u njihove redove. Ta je pojava u ovim momentima, dok još postoji mnogo nerešenih problema, tim opasnija (jer) četnici imaju plodno tlo za svoju propagandu. Kod naroda se osjeća strah od četnika, to se najbolje odražava u tome što nas gotovo nitko ne obavještava o pojavi četnika, o letacima, o razgovorima, pa čak ni mnogi partijci ni odbornici. Velikim dijelom iz straha a dijelom i nebudnosti prema neprijatelju. Znademo da četnici održavaju veze sa pojedincima iz sela, ali naša obavještajna služba potpuno je zatajila.

Kotar Delnice. Tamo je okupator opljačkao gotovo svu ovogodišnju žetvu, glad sve više pritišće narod koji je terorom okupatora dosta zaplašen. Narod mrzi okupatora, simpatizira našu borbu, ali ju gleda vrlo usko, jer mu razvoj političkog stanja u svijetu i kod nas nije dovoljno poznat. Naročiti strah se osjeća kod Hrvata od četnika, ali ipak na sve to ostaju i na dalje pasivni. Na mobilizacioni poziv okupatora nisu se odazivali, ali se isto tako, za sada, ne odazivaju ni na naše pozive. Još uvijek računaju, boje se zime, kao i toga da će im okupator popaliti kuće, jer okupator pali specijalno kuće partizana, dovode po gdje koga u logor. Narod (je) izložen stalnim udarcima okupatora i zastrašen, dok je naš politički rad bio toliko slab da nas nisu mogli osjetiti i imali dovoljno naše pomoći. To su glavni uzroci njegove pasivnosti prema našoj bor-

---

⁵⁷ Odnosi se na KK KPH Ogulin.

⁵⁸ Pilana se nalazila u Jagetićima, a prije je bila vlasništvo Milana Tatalovića Puđe. U obnovljenoj pilani i mlinu za upravitelja je bio postavljen Jašo Krašovac, a za komesara Mičo Tomić.

bi. Postoji ozbiljna opasnost da će ih neprijatelj prije mobilizirati nego mi. Pitanje mobilizacije svih snaga u našu partizansku vojsku, naša je part(ijska) organizacija shvatila najozbiljnije i poduzeli smo sve mjere za hitno rješenje tog važnog pitanja.

Što se tiče neprijateljskih snaga u garnizonu, one su znatno smanjenje. Blokada je skinuta i to nam omogućava redovite veze.

Kotar Vrbovsko. Kod Hrvata je do nedavna postojalo mišljenje da su partizani i četnici jedno te isto,⁵⁹ međutim danas im je to već dobro poznato. Mržnja prema okupatoru, četnicima i ustašama je vrlo jaka, a interes za našu narodno-oslobodilačku borbu je sve veći, ipak su unatoč svega još uvijek pasivni, velikim dijelom zbog pomanjkanja političkog rada. Kod srpskog stanovništva, prema posljednjim izvještajima četnici su naoružali civile u nekim mjestima, koje su civili od straha primili ali su ostali kod kuće. Ima slučajeva da okupator poziva pučanstvo na aprovizaciju i tom prilikom ga prisiljava da primi oružje (slučaj Skrad). Raspoloženje prema našoj vojsci je pojačano, ali ju još uvijek sa strahom primaju i mole da se ne kreće po danu njihovim selima, već samo noću.

Kod Hrvata Talijani stvaraju Narodnu zaštitu,⁶⁰ do sada nemaju osobitih uspjeha, ali narod se ruga toj zaštiti.

U čitavom našem okrugu raspoloženje kod naroda za našu borbu (je dobro) i postoje svi uslovi za dobar (rad) kojem naša partijska organizacija mora posvetiti najveću pažnju.

ORGANIZACIONO STANJE. Kotar Ogulin. Stanje organizacije je još uvijek teško obzirom na ove nove prilike koje zahtijevaju mnogo snaga i samostalnosti u snalaženju u tim pitanjima.

Kod većine naših partijaca cijeli rad visi samo na nekolicini drugova, dok kod ostalih ne postoji osjećaj dužnosti i odgovornosti, već u čitavom radu stoje pasivno. Mi do danas s takvim kadrom partijaca nismo proširili našu part(ijsku) organizaciju dalje od općine Drežnice, dok u općini Ogulin i Gomirje imademo samo po jednu ćeliju. Utjecaj par(ijske) organizacije je vrlo slab, dok vanpartijske organizacije, ukoliko su uspostavljene nemaju one pomoći i ne jačaju se i proširuju usled slabosti part(ijske) organizacije.

Sam Kotarski komitet mnogo je oslabljen time što su drugarica Marija i drug Dmitar prešli u privremeno rukovodstvo OK. Zatim što je KK isključio odmah poslije ofenzive druga Niku Tomića zbog kukavičkog držanja za vrijeme ofenzive, isto je ispao iz Kotarskog rukovodstva drug Savo Jagetić, a zatim

⁵⁹ U ustaškoj dokumentaciji i propagandi partizani su često nazivani četnicima da bi se kod neupućenog stanovništva izazvala mržnja prema Srbima koje su ustaše poistovjećivali s četnicima jednako kao što su Hrvati u četničkoj propagandi poistovjećivali s ustašama. Detaljnije o četnicima u Gorskom kotaru vidi: Đ. Stanišavljević, Pojava i razvitak četničkog pokreta u Hrvatskoj 1941—1942. godine. U: Istorija XX veka. Zbornik radova, knj. IV, Beograd 1962. str. 5—137.

⁶⁰ Riječ je o pokušaju okupatora da u nekim selima naoružaju ljude za borbu protiv partizana i da ih organiziraju u tzv. narodnu zaštitu.

i isključen iz partije radi nedostojnog partijca vladanja i rada. Sadašnji komitet ostao je sada na 5 članova,⁶¹ mislimo da kooptiramo dva člana u KK od drugova koji su se na radu pokazali, naročito u vrijeme ofenzive do danas: drug Pero Džidžin,⁶² seljak iz Šekića, i drugarica Draginja,⁶³ bivša učiteljica, koja je sada na srednje partijskom kursu u Drežnici. Sve partijske ćelije vrlo se slabo razvijaju i teško snalaze u radu, dok od strane KK nisu imali dovoljno pomoći.

⁶¹ **Kotar Delnice.** Sam KK ostao je samo na tri člana. Mislimo ga upotpuniti sa drugom Tomom Ećimovićem, koji se sada nalazi na kursu, kojeg ćemo prethodno provjeriti na partijskom radu, zatim i druga iz vojske, zagrebački metalski radnik, poznaje teren dobro, a drugovi ga preporučuju kao dobrog partijca.⁶⁴

Stanje ostalih part(ijskih) organizacija popravlja se u toliko da partijske ćelije dolaze redovito na sastanak, što ranije nije bio slučaj, konačno su shvatili svoje dužnosti, koje još ne izvršavaju u cjelosti, ali su se ipak prihvatili rada.

Partijska organizacija obuhvatila je u tom kotaru 4 općine sa po jednom ćelijom na čije sastanke redovito dolazi po jedan član KK, koji se održavaju u šumi. Isto tako održavaju se redovito veze i sastanci sa vanpartijskim organizacijama (NOO, AFŽ i SKOJ). Vjerujemo da će se te organizacije u najskorije vrijeme učvrstiti i osamostaliti. Važno je istaknuti da kod njih postoji volja za rad.

Kotar Vrbovsko. Još od proljeća držala su dva druga partizana vezu, formirali odbore NOO, AFŽ, ali se to sve raspršilo onim časom kada je vojska napustila taj teren, a isto tako i politički radnici. U posljednje vrijeme stvorene su nove veze. Dva druga stalno rade na terenu,⁶⁵ a drug Milan (kojeg ste mi vi poslali) isto radi na tom terenu, vjerujemo da ćemo u najskorije vrijeme i u tom kotaru formirati partijsku organizaciju, jer za to postoje uslovi.⁶⁶

⁶² Što se tiče kotara Čabar, tamo nemamo za sada nikoga određenog i odgovornog partijca za rad, ali ćemo u tom pravcu poraditi.⁶⁷

---

⁶¹ Vjerojatni sastav toga komiteta je bio: Branko Ivošević, sekretar te članovi Rade Trbović, Sava Vučkelić Jagebić, Kosta Kosanović i Ilija Maravić Ile.

⁶² Pero Tatašević, prvi predsjednik NOO-a za Drežnicu, a nakon osnutka KNOO-a za Ogulin bio je njegov potpredsjednik.

⁶³ Metikoš Daskalica.

⁶⁴ Nije bilo moguće utvrditi o kome je riječ!

⁶⁵ Odnosi se na Ivana Furlana Martina i Tomu Ećimovića.

⁶⁶ Misli se na formiranje KK KPH za Vrbovsko koji je osnovan oko 6. 1. 1943. sa sekretarom Ivanom Furlanom Martinom i članovima Markom Vučkovićem, Josipom Jurkovićem Stjepom i Draginjom Metikoš Daskalicom. Usp. I. Cuculić, Gorski kotar, n. dj., str. 359.

⁶⁷ Na području toga kotara u to su vrijeme djelovale dvije partijske organizacije od kojih jedna na području Prezida sa sekretarom Franjom Ožboltom Dragutina, a druga u Potoku kod Čabra sa sekretarom Franjom Ožboltom Frenkom, ali s njima OK KPH za Gorski kotar tada još nije bio povezan.

STANJE NAŠIH VANPARTIJSKIH ORGANIZACIJA

NOO: U čitavom našem okrugu NOO još uvijek nisu se osamostalili ni učvrstili. Čitav njihov rad sastoji se u rješavanju raznih sitnih pitanja, dok politički nigdje ne djeluju niti su stekli autoritet prave narodne vlasti. Što više, sada se naročito osjeća da se u svim dosadašnjim izborima u NOO nije od part(ijskih) organizacija nije posvetila pažnja da osiguraju pravilan izbor ljudi u NOO. Većim dijelom narod je nezadovoljan sa dosadašnjim odborima i sam traži mijenjanje mnogih odbora kao i pojedinih odbornika.

AFŽ: Organizacija AFŽ u čitavom okrugu vrlo je slaba. Čitav rad stajao je na jednoj drugarici koja sama nije znala,⁶⁸ a isto tako nije imala dovoljno pomoći od strane part(ijske) organizacije da se zajednički i planski organizira čitav rad. Sami seoski i općinski odbori rade samo po pitanju pomoći partizanima, politički se još uvijek ništa ne radi. Sami odbori potpuno su još nesamostalni i još uvijek ne shvaćaju svoju ulogu u narodno-oslobodilačkoj borbi. Rad AOŽ-a⁶⁹ kao takav nije izbacio jedan kadar žena koje bi mogle samostalno rukovoditi tom organizacijom. U toj organizaciji istaklo se svega par žena, dok se organizacija nigdje ne osjeća kao cjelina niti je obuhvatila u AFŽ najšire slojeve žena. Za cijelo vreme rada AFŽ u našu Partiju regrutovano je svega 3 drugarice i 2 kandidata.

SKOJ: U Kotarskom komitetu SKOJ-a do danas nije postojao solidno formiran forum koji bi znao pitanje SKOJ-a postaviti na čvrste i zdrave temelje.⁷⁰ Izbor Kotarskog rukovodstva bio je nesretan, drugovi su bili samo na prolazu, mijenjali su se. Tako je čitava organizacija uslijed toga trpila i nije planski mogla da obuhvati i postavi organizaciju omladine na cijelom okrugu. Ista je pojava i u kotaru Delnice i u kotaru Ogulin. Čitav se rad SKOJ-a i omladine sastojao u pomaganju partizanima dok se politička njihova djelatnost nije ozbiljno postavljala. Iako je ogroman dio omladine regrutovan u našu vojsku, rad SKOJ-a u vojsci srazmjerno prema broju Skojevaca je dosta slab.

RAD PARTIJE U VOJSCI. U svim partijskim jedinicama onih bataljona koji potpadaju pod naš Okružni komitet, partijski rad je veoma slab. Kadar partijaca uglavnom sastoji se od komandnog vodstva, tako da rad partijskih ćelija ne može i ne rešava sva pitanja u sprovođenju partijske linije, kao i pomaganja komandnog vodstva. Disciplina i borbeni moral, kao i politička svijest partizana u vojsci veoma je niska, jer partijske ćelije po tim pitanjima gotovo

---

⁶⁸ Vjerojatno se odnosi na Mariju Jordan Seku.

⁶⁹ Antifašistički odbor žena.

⁷⁰ Ova se ocjena odnosi, vjerojatno, na oba komiteta, tj. na KK SKOJ-a za Delnice i KK SKOJ-a za Ogulin.

i ne rade, slabo se sastaju i još uvijek ne shvaćaju koje su njihove partijske dužnosti u vojsci. Što se tiče komesara i komandanta, njihov rad ne samo kao partijaca već i kao vojnih rukovodioca uopće ne odgovara. Sam štab Odreda gotovo i ne postoji,⁷¹ ne sastaje se već više od mjesec i pol dana. Akcije koje vrše, vrše bez plana i pripremanja vojske na veće ili manje akcije, tj. ćelije ne sastaju se prije ni poslije akcije. Sam komandant Odreda drug Lenac⁷² zadržava se po selima po nekoliko dana, rekvirira stoku i pije. On se unatoč opomena Partije i dalje opijao zbog čega ćemo ga isključiti iz Partije. Njegov autoritet kao komandanta Odreda sasvim je uništen.⁷³ Obadva bataljona toga Odreda u posljednje vreme gotovo i ne vrše akcije ili vrše male i beznačajne akcije. Moral kod partizana svakodnevno opada. Ima slučajeva da se partizani opijaju i vrše razne ispade prema seljacima tako da su već kompromitovali našu vojsku. Naročito su česte pojave pijančevanja kod partizana. Naročito jako nerazumjevanje postoji u vojsci u odnosima između Partije i vojske. Ta pojava je vrlo česta kod komesara.

AGITACIJA I PROPAGANDA. Po tom pitanju od formiranja našeg privremenog rukovodstva nije ništa učinjeno osim većih skupova po selima prigodom proslave 25-godišnjice Oktobra. Do danas na cijelom terenu našeg okruga održali smo 41 širi skup sa kojima i dalje nastavljamo kroz čitav ovaj mjesec. Zbor kojeg smo pripremili za sam dan proslave nismo mogli održati radi kiše odložili smo ga za ovu nedjelju, odn. 22. ov. mj. Narod je sa oduševljenjem primio te sastanke i kao rezultat tih skupova osjeća se izvjesno političko poboljšanje na terenu.

NAŠI ORGANIZACIONI ZADACI. Na prvoj sjednici našeg rukovodstva, održanoj 12. XI, za sekretara smo izabrali drugaricu Macu,⁷⁴ za zamjenika druga Koljku. Nakon toga što smo pretresli stanje partijskih organizacija na terenu, izvršili smo slijedeću raspodjelu rada: političko-organizacioni rad drugarica Maca; rad po NOO drug Dmitar; AFŽ drugarica Marija; po SKOJ-u drug Martin; za organizaciju obaveštajne službe drug Koljka. Agitacija i propaganda zasad, pošto je naše rukovodstvo još malo, po tom pitanju radiće drugarice da zasad, pošto je naše rukovodstvo još malo, po tom pitanju radiće drugarice Maca i Marija.

⁷¹ Odnosi se na Štab 2. PG NOP odreda.

⁷² Ivan.

⁷³ Ove su ocjene o Ivanu Lencu dosta pretjerane bez obzira na neke njegove slabosti i poroke što potvrđuje i njegov kasniji razvoj kao vojnog rukovodioca. Naime, kada je u ljeto 1943. formiran štab grupe odreda za Hrvatsko primorje i Gorski kotar, on je bio postavljen za operativnog oficira toga štaba, a neko vrijeme bio je i njegov komandant. Po odluci štaba XI korpusa NOVJ bio je upućen u Hrvatsko primorje da radi na jačanju NOP-a i na podizanju vojnih objekata. Poginuo je 24. IV 1945. u borbama za oslobođenje Rijeke. Proglašen je za narodnog heroja 20. XII 1951.

⁷⁴ Gržetić.

Da bi mogli izvršiti sve ove zadatke koje pred nas postavlja Partija, mi moramo u našem okrugu stvoriti čvrstu, jaku i discipliniranu organizaciju. U našu su Partiju u zadnje vrijeme ušli mnogi novi članovi koji ne shvaćaju što znači biti član Partije, nisu disciplinovani i svijesni partijci. Zato je naša dužnost da od svih partijaca stvorimo čvrste partijce. Mi moramo otvoriti vrata Partije svim onim poštenim, koji su se u borbi istakli, a koji imaju uslove da postanu dobri partijci. Pitanju kandidatskih grupa moraju se naše part(ijske) organizacije više posvetiti. Ne smije biti ni jedna ćelija bez kandidatske grupe, kao ni jedan član Partije koji ne bi izgrađivao jednog člana za Partiju. Na taj ćemo način našu partijsku organizaciju proširiti i učvrstiti.

Da bi naši KK i cijela partijska organizacija postali pravi rukovodioci narodno-oslobodilačke borbe, moraju svi kotarski komiteti, kao i općinske i seoske ćelije na svojim sastancima pretresati svako pitanje koje se postavlja pred narod, u selu, općini ili kotaru. Naš Okružni komitet i kotarski komiteti moraju svim partijskim ćelijama dati punu pomoć, što češće odlaziti na njihove ćelijske sastanke, kontrolirati da li je ćelija sprovela sve direktive u život, kako ćelija radi. Sastanci moraju se održavati dva puta nedeljno: jedan radni, jedan prosvjetni. Pošto naše ćelije nisu proučile sav direktivni materijal (i) ostali partijski materijal, mora se ponoviti učenje svega ranijeg materijala, kod toga mora sudjelovati drug iz KK ili OK.

O KADROVIMA. Pitanje rukovodećih kadrova jedno je od najvažnijih pitanja naše par(tijske) organizacije, o tome zavisi, uspješno sprovođenje svih zadataka naše Partije. Za riješenje toga pitanja, održavaćemo stalne partijske kurseve, kroz koje mora proći sve partijsko članstvo našeg Okruga. Na taj ćemo način preko kurseva imati mogućnosti pravilnog odabiranja drugova za rukovodeći kadar.

Sve naše partijske organizacije moraju osobito biti budne prema neprijatelju. Kako dosadašnja obavještajna služba u Partiji nije postojala, mi moramo obavještajnu službu organizirati preko naše partijske organizacije, preko njih kao i svih vanpartijskih organizacija stvoriti čitavu mrežu obavještajne službe. Za to pitanje određeni su drugovi od OK pa do najnižih partijskih ćelija.

Naročitu budnost u partijskoj organizaciji moramo obratiti protiv svih skretanja sa partijske linije, protiv raznih kolebljivaca, kočničara i kolebljivaca. Takvih pojava u našoj Partiji imade. Takove pojave stavljaju nam u zadatak čišćenje naše partijske organizacije od takovih elemenata.

Rad NOO postavljamo pred našu organizaciju kao pitanje od provorazrednog političkog značaja. Za pravilan rad i učvršćenje NOO kao i za podizanje njihovog političkog nivoa i autoriteta pred narodom i vojskom, mora, partijske organizacija pristupiti organizaciji kratkih večernjih kurseva, za proučavanje brošure Vrhovnog Štaba, kroz koji će proći prvenstveno drugovi koji su određeni u Partiji za rad NOO. Isto tako riješili smo da kroz te kurseve prođu svi odbornici, da se upoznaju sa dužnostima i ustrojstvom NOO.

Isto tako shvatili smo najozbiljnije izbornu kampanju, kojoj do sada nismo posvetili dovoljno pažnje.

Po pitanju AFŽ izabrali smo rukovodstvo za cijeli okrug.⁷⁵ Sastanak ćemo održati ovih dana na kojem ćemo se detaljno dogovoriti kako ćemo pravilno organizirati rad i pokretanje jednog lista, koji treba da bude pomoć cijeloj organizaciji AFŽ u tom radu.⁷⁶

Po pitanju SKOJ-a održaće se savjetovanje kojemu će sudjelovati jedan drug iz PK SKOJ-a.⁷⁷ O organizaciji i planu rada naknadno ćemo vas obavjestiti.

Upravo smo ovoga časa dobili izvještaj partijske ćelije iz Radojčića da su se četnici po noći spustili u selo Radojčiće, bacili dvije bombe, opalili iz pištolja, a jednu bombu ostavili na cesti. Jutros rano naišla su na tu bombu kola jednog seljaka i ranila ga. Kraj bombe bili su ostavljeni i letaci. Šaljemo vam na ogled par tih letaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Drugarski komunistički pozdrav!

[3]

OKRUŽNI KOMITET KPH
ZA GORSKI KOTAR
3. XII 1942.

Drugarskom
Centralnom Komitetu Komunističke Partije Hrvatske⁷⁸

Dragi drugovi, primili smo vaš dopis od 20. XI o.g. kojim nam odgovarate na naš posljednji izvještaj, dalje dopis od 17. pr. mj. kojim tražite da pišemo članak za »Borbu«, te dopis o ukidanju općinskih ćelija, dopis upućen za partijske sekretare brigada, konačno dopis od 25. pr. mj. u kojem se javlja o konferenciji Antifašističkog fronta žena za Jugoslaviju.

---

⁷⁵ Rukovodstvo je formirano kao inicijativni odbor AFŽ-a za Gorski kotar. Predsjednica odbora bila je Nada Trbović, a članice Valerija Pap Marija Pavica Pavičić, Draginja Metikoš, Marija Jordan, Milka Stipanović i Danica Maravić. Usp. Žene Hrvatske, n. dj., str. 200.

⁷⁶ Prvi ženski list koji je prije toga izlazio bio je »Drugarica«, a izdavao ga je KO AFŽ-a za Ogulin. List je izlazio od 1. lipnja do kraja kolovoza 1942. Uređivala ga je Ana Konjović te kasnije Valerija Pap Marija. Do pokretanja novog lista tada nije došlo, već nešto kasnije, tj. početkom srpnja 1943. Tada se pojavio list »Rodokljupka« kojeg je uređivala Jela Jančić. Usp. Žene Hrvatske, n. dj., str. 371; A. Giron — M. Sobolevski, Goranke, Istranke i Primorke u NOB. Izbor iz glasila AFŽ, Rijeka 1978, str. 18.

⁷⁷ Savjetovanje je održano krajem siječnja 1943. u Drežnici u prisustvu 74 delegata. Usp. I. Cuculić, Gorski kotar, n. dj., str. 366.

⁷⁸ AIHRPH, KP—255/13, strojopis, latinica, četiri lista.

POLITIČKI IZVJEŠTAJ

Politička situacija u ovih 14 dana je slijedeća: Na neanektiranom dijelu delničkog kotara neprijatelj vrši mobilizaciju kojoj se narod odazivlje iz straha da će im neprijatelj popaliti kuće, a porodice odvesti u konclogore. Narod je dosta zaplašen od terora okupatora i narodnih izdajica, dok s druge strane naši drugovi nisu shvatili dovoljno ozbiljno rad na mobilizaciji u partizane, tako da je naša mobilizacija na tom neoslobođenom teritoriju dosta slabo uspjela. U kotaru vrbovskom i ogulinskom četnici prisilno naoružavaju Srbe kao i 14-godišnju djecu i odvođe ih u četničke kasarne. Srpsko i hrvatsko pučanstvo mnogo strahuje od tih bandita koji im se prijete zbog održavanja veza sa partizanima i komunistima. Četničke patrole stalno krstare selima i obližnjim šumama tog neoslobođenog teritorija i postavljaju zasjede našim drugovima, koji rade na ovom terenu. Zbog svega toga rad naših drugova je mnogo otežan. U svojoj propagandi četnici obećavaju da će rat do 23. decembra biti gotov, da će doći engleske trupe, a cijela vlast biti će u rukama četnika. Po selima kreću se kao partizani, te kao takvi naručuju bogatu večeru ili ručak. Seljaci sa strahom primaju naše partizane, jer kažu da ne znaju kada im dođe u kuću četnik, a kada partizan.

Svi pokušaji talijanskog okupatora da organizira hrvatsku zaštitu ostali su do sada bez uspjeha. Reakcionarni elementi HSS-a šire kod naroda vijest o brzom završetku rata i dolasku engleskih trupa. Njihov rad nije naročito živ, ali ipak se osjeća da su počeli malo više gibati. Narod se na neoslobođenom dijelu dosta uživo u neprijateljsku propagandu o skorom završetku rata. Simpatije naroda za našu partizansku vojsku, kao i borbu, jesu velike i sve očekuju kada će doći naši partizani da ih se oslobodi. Naše vojne akcije na onom teritoriju izvršene ovih dana naročito su dobro primljene od naroda. Osobito hrvatski narod, koji je danas najviše izložen opasnosti četnika, očekuje pomoć samo od naših partizana.

U kotaru ogulinskom, naročito oko Zagorja, Vitunja i Otoka, kuda se kreću naši drugovi, ti banditi postavljaju zasjede, iz kojih pucaju na naše drugove. Tako su ovih dana napali na jednu našu terensku četu iz koje je pred kratko vrijeme pobjegao jedan partizan partijac. U ovih nekoliko dana ponovno nam je pobjeglo u četnike nekoliko partizana. Četnici stalno putem leteka pozivaju u ime sprstva sve Srbe da pređu k njima. Narod te letke neće ni da čita, nego ih odmah na cesti izdere. Napadaji četnika naročito su oštri i česti na hrvatska sela. Tako su u posljednjih dana dva puta napali hrvatsko selo Crniće, opljačkali ga, dok su seljaci jedva pobjegli. Neki seljaci iz Brinja preselili su se iz straha pred četnicima u Drežnicu. Prilikom vježbanja četnici su iz Otoka pucali ravno u hrvatsko selu Sabljake i tom prilikom ubili jednu 17-godišnju omladinku. Narod se boji tih četnika i zatražili su od naše vojne vlasti oružje, kako bi mogao svojom stražom osigurati svoja sela. Raspoloženje i povjerenje naroda prema našoj vojsci i borbi sasvim se popravilo. Narod se mnogo osjeća siguran kraj svojih Brigada, a top kojeg smo dobili, za njega je najveća senzacija i veselje. Seljaci su dolazili iz raznih sela da vide taj top i

sve pitaju kada će s njime naša vojska krenuti na Gomirje. Narod je milovao taj top, a pioniri su napisali na jednoj dasci: »Dragi naš tope udari ravno na neprijatelja«.⁷⁹

Što se tiče ishrane naroda, oni su osigurani za 3 — 4 mjeseca. Jedino je najbolnije pitanje kod našeg naroda to što je gol i bos. Zbog toga nismo u stanju da sazovemo jedan široki zbor.

Drugovi, jedno vrlo teško pitanje je pitanje prehrane naše vojske, koja ne samo da nema nikakvih zaliha hrane, nego jedva dostaje od danas na sutra. Po tom pitanju, drugovi, moramo se obratiti na vas da nam pomognete.

Rad naših partijskih organizacija

Citavi rad svih naših partijskih organizacija dosta se sporo pokreće. Sami članovi O.K. još se dosta teško snalaze u svojim dužnostima, dok je pitanje kotarskih komiteta još teže pitanje. Naši kotarski komiteti u koje smo kooptirali nove drugove, samim tim još nismo riješili to da naše part(ijske) organizacije brzo porade, jer su to još mladi i neiskusni drugovi. Na radu oni se vrlo teško snalaze, a ako na njihove sjednice ne dođe član iz O.K. oni tu sjednicu nisu u stanju da sami održe kako treba. U našoj part(ijskoj) organizaciji još je jedno teško pitanje, a to je da su naši drugovi još mnogo vezani uz svoju porodicu i nikako se ne mogu posvetiti čisto partijskom radu. Kako su u svim našim part(ijskim) organizacijama bili i četnici⁸⁰ i oportunisti, to je naš prvi i najvažniji korak za ozdravljenje te part(ijske) organizacije bio čistka koja će u toku tjedna biti završena. Teško je bilo uvjeriti drugove u potrebu te čistke. Što se tiče partorganizacije u kotaru Delnice, ona je naročito zaražena oportunistom. Drugovi partiji, istina sada redovito dolaze na svoje partijske sastanke, ali partijski ne će da rade, izgovaraju se time da je kraj takvog terora okupatora nemoguće raditi. Ovakvu izjavu dala je ćelija u Delnicama, a kraj toga sekretar te ćelije izjavio je da ako nam nije pravo neka ih odstranimo iz partije. To ćemo i učiniti, jer ti drugovi neće da rade pa prema tome ne mogu ni nositi časno ime Partije. Nakon te čistke ostat će u našoj partorganizaciji samo ono što je najzdravije. Rezultati te čistke vide se kod drugova koji istina ne znaju još da rade samostalno, ali su poštteni, Partiji odani i neobično marljivi. Kotarski komitet Ogulin, od kako je iz njega otišla drugarica

---

⁷⁹ Riječ je legendarnom topu »Krnjo« koji je bio efektno upotrebljen u više borbenih akcija. Više o tome vidi: I. Cuculić, *Gorski kotar*, n. dj., str. 353—354.

⁸⁰ Nakon ofenzive »Velika Kapela« održan je plenum partijske organizacije za kotar Ogulin na kojem su raspravljani zadaci na otklanjanju posljedica ofenzive, a posebno na provjeri ponašanja nekih članova KP. Naime, još prije ofenzive na ovom su se području u redove KP uspjeli uvući pojedini antipartijski elementi koji su pokušavali djelovati s četničkih pozicija u čemu su bili raskrinkani u ogulinskoj partijskoj organizaciji iz KK KPH bili su isključeni i neki njegovi članovi. Usp. Draginja Metkoš, *Izjava od 7. 10. 1985.* (u posjedu autora).

Marija, drugovi su, osim dvojice članova, riješili to pitanje porodice i potpuno se posvetili našem partijskom radu.

Naša partorganizacija sada tek osjeća koliki je nedostatak bio da se nije dovoljno posvetilo pažnje kandidatskim grupama. Svaka je naša jedinica dobila u zadatak da formira jednu kandidatsku grupu, jer mogućnosti za to postoje. Isto tako pitanje kadrova vrlo je važno. Za riješenje tog pitanja morali bi održavati partijske kurseve, koje momentalno nismo u stanju održavati zbog toga što nemamo prostorija.

Za sada održavamo kratke trodnevne večernje kurseve gdje drugovi, koji rade u NOO-ima, AFŽ i SKOJ-u proučavaju brošuru Vrhovnog Štaba o organizaciji i ustrojstvu narodne vlasti na oslobođenim teritorijama.

U kotaru Cabar formirane su dvije partijske ćelije sa brojem od 10 drugova.⁸¹ Drugovi u tom kotaru za sada pokazuju mnogo volje i elana za rad, pa se nadamo da će se u skoro vrijeme moći tamo naša partorganizacija proširiti i učvrstiti. Vanpartijskih organizacija tamo još nemamo, ali smo dali drugovima u zadatak organiziranja NOO-a, AFŽ-a i SMG-e.⁸² Kotar Vrbovsko, drug Milan i Tomo, prilično su se snašli u svome radu i do sada su organizirali dva ilegalna NOO-a. Naša partorganizacija organizirala je obavještajnu službu tako da u svim partorganizacijama odgovoran je jedan drug za rad po tom pitanju. Tu obavještajnu službu oni pokreću i preko svih vanpartijskih organizacija. Danas kada četnici imaju veze sa pojedinim ljudima iz naših sela, obavještajna služba naročito je važna. Borbi protiv tih bandita posvetili smo najveću pažnju. Na večernjim seoskim sastancima govori se kraj svih ostalih pitanja i o tim bandama protiv kojih moramo u borbu uvući i cijelo pučanstvo. Do sada seljaci iz straha pred četnicima nisu se usudili prokazivati lica s kojima četnici drže vezu. Četnici su imali svoje punktove u šumi od preostalih seljaka nakon ofenzive, koje smo natjerali natrag u sela.⁸³ Isto tako smo izvršili izmjenu partizana na terenskoj četi iz koje su partizani bježali u četnike.

Pripremni rad za izbore bit će koncem ovog tjedna. Formirana je izborna kotarska komisija koja vrši pripremni rad za izbore. Održana je predizborna partijska konferencija kao i predizborne vanpartijske konferencije na oslobođenom teritoriju. U svim selima održani su širi zborovi, dok jedan masovni zbor ne možemo održati pošto je narod gol i bos, a vani je zima. Sada su još u toku seoske predizborne konferencije. Narod na tim konferencijama živo učestvuje u diskusijama i mnogo se interesira za nove izbore.

Mobilizacija na oslobođenom teritoriju je zadovoljavajuća i svakim danom u našu vojsku prispjevaju nove snage. Na neoslobođenom teritoriju mobilizacija je dosta slaba, ali su naše partorganizacije dobile u zadatak da po tom pitanju ulažu sve svoje snage.

Pitanje zimske pomoći za našu narodno-oslobodilačku vojsku najbolje je

---

⁸¹ Vidi bilj. 67.

⁸² Savez mlade generacije.

⁸³ Tako je napisano u izvorniku.

organizirana u neoslobođenom teritoriju i narod šalje od svoje sirotinje koliko najviše može, dok je pomoć na oslobođenom teritoriju slabija zbog toga što je narod nakon ofenzive izgubio sve što je imao od robe.

NOO-i

Na neoslobođenom teritoriju rad NOO-a možemo reći bio je nikakav. Odbornici iz straha pred terorom okupatora nisu vršili sve one odborničke dužnosti koje se pred njih kao takove postavljaju. Njihov rad bio je ograničen samo na sabirnu akciju za naše partizane. Zato neprijatelj može da vrši mobilizaciju, zato mnogi seljaci mogu prodavati okupatoru drva, hranu i ostale proizvode. Osim toga naši odbori nisu bili postavljeni kao ilegalni nego su bili neki polulegalni odbori. Zbog toga smo pristupili formiranju novih ilegalnih odbora i to od poštenih i borbenih ljudi koji će htjeti da rade kao pravi odbornici NOO-a. NOO-i na oslobođenom teritoriju mnogo su oživjeli. Oni istina ne daju još od sebe ono što bi trebali da dadu, ali su ipak svoje dužnosti shvatili mnogo ozbiljnije. Nakon ofenzive nije bilo lako popaljena sela dignuti pod krovove, kao ni organizirati cijeli gospodarski i politički život. Kada uzmemo da su ti odbornici još politički dosta sirovi, u takvim teškim prilikama oni su i mnogo učinili. Danas više nema ni jedne porodice u selu kojoj nije podignut krov nad glavom. Pitanje izgradnje baraka za vojsku, kao i izgradnje nove bolnice⁸⁴ za partizane, istina da se taj rad dosta sporo pokreće s jedne strane, uslijed pomanjkanja stručne radne snage, a s druge strane zbog poteškoća tegleće stoke za prevoz trupaca iz šume. Pitanje tegleće stoke naših seljaka, koju nisu imali čime da hrane, uslijed toga što je sve sijeno popaljeno, odbor je to pitanje riješio na taj način da su tu stoku dali u Kordun, na Primorje i Brinje na prehranu do proljeća. U pogledu mobilizacije, kao i pripreme za izbore, tu su odbori dali najviše. Komisije pri NOO-u imaju dužnost da se brinu za dobavku hrane, organizaciju prevoza te hrane, da pronalaze sijeno za naše partizanske konje, da se brinu za građevni materijal kao i tegleću stoku. Po svim tim pitanjima trebaju drugovi iz komisije stalno da budu na putu tako da NOO-i mogu u svojim selima i mjestima da rade sa narodom kako gospodarski tako i politički. Na ovim izborima narod će izmjeniti neke odbornike. Mi smo kandidate već pripremili, a među njima najviše žena. Naročito smo mnogo računa vodili o tome, kod pripremanja kandidata za izbore, da se ovog puta u naše odbore ne ušuljaju četnici ili razni kolebljivci, a isto tako da iz starih odbora očistimo sve one koji su nepoćudni.

---

⁸⁴ Detaljnije o izgradnji nove bolnice nakon ofenzive »Velika Kapela« vidi u knjizi: J. Jančić, *Vojno-partizanska bolnica u Drežnici: 1942—1944*, Zagreb 1971, str. 13 i d.

Vojska

Pošto je od ona tri bataljona iz bivšeg II Oreda formirana Brigada,⁸⁵ to vam podnosimo kratak izvještaj o Komandi područja. Sam komandant i komesar područja, a to su komandant Branko Vukelić, a komesar Malikan,⁸⁶ bivši članovi brinjskog KK su za ovaj rad nesposobni. Ti drugovi nikako ne mogu da shvate svoje dužnosti nego se mnogo uplitaju u one poslove koje vrše NOO-i. Sa samim komandantom Brankom,⁸⁷ kod kojeg ima nešto pomalo oportunistička, mučimo muku dok ga uvjerimo da se jedan posao može i mnogo brže i bolje organizirati. On svaku kritiku prima lično, a ne partijski i stalno nam podnosi ostavku. Drug Mlikan dosta pada pod njegov utjecaj. Sama Komanda područja svoju djelatnost proširila je samo na Drežnicu i Brinje gdje su uspostavljene Komande mjesta, dok u Krpotama za sada djeluje terenska četa. Govorili smo sa drugovima iz Zone⁸⁸ o tome da bi se na mjesto druga Branka postavio koji drugi komandant, ali za sada nismo nigdje mogli naći za tu dužnost jedno podesno lice.

AFŽ

Formirano je rukovodstvo AFŽ-a za cijeli okrug.⁸⁹ U pogledu organizacije odbora AFŽ-a, pošto je u njima bilo četničkih elemenata, to smo pristupili novim izborima AOŽ-a. Izbori su završeni i sada ćemo izvršiti izbore za sve općinske i kotarske odbore. Da bi odbori AFŽ-a mogli da se što prije osamostale i osposobe kao dobri rukovodioci pristupit ćemo, čim ćemo imati prostorije, održavanju kurseva za odbornice AFŽ-a. Pošto kod nas ima 80% nepismenih žena, mnoge odbornice ne znaju ni čitati ni pisati, to smo pristupili suzbijanju nepismenosti kod tih odbornica. Za suzbijanje nepismenosti morat ćemo pristupiti najšire. Da se rad naših odbora ne bi više ograničavao samo na skrb za partizane, naše su odbornice dobile i konkretne zadatke da rade na političkom polju. Formiran je redakcioni odbor koji će uređivati jedan ženski list za cijeli naš okrug. Sada prikupljamo dopise iz neoslobođenog teritorija i taj list će biti u naskorije vrijeme pokrenut.⁹⁰

---

⁸⁵ Riječ je o 14. primorsko-goranskoj brigadi koja je formirana 26. 11. 1941. O tome usp. V. D. Matetić, 14. primorsko-goranska brigada, Beograd 1973, str. 32 i d.; A. Giron, Četrnaesta narodno-oslobodilačka brigada Hrvatske, Rijeka 1982, str. 24—25 i d.

⁸⁶ Milan Maljković.

⁸⁷ Vukelić.

⁸⁸ Odnosi se na Štab 5. operativne zone Hrvatske koji je formiran u proljeće 1942. na čelu s komandantom Veljkom Kovačevićem.

⁸⁹ Vidi bilj. 75.

⁹⁰ Vidi bilj. 76.

SKOJ.

U vašem jednom dopisu, drugovi, u kojem nam pišete o formiranju OK SKOJ-a za sada mi nemamo nikakve mogućnosti za to. Naši kotarski komiteti SKOJ-a toliko su slabi i nesamostalni da mi nemamo ni jednog sposobnog druga kojeg bi mogli postaviti za sekretara. U dosadašnjim borbama kao i na političkom radu neki su naši Skojevci pali, neki su pobjegli u četnike, dok su oni najbolji u našoj vojsci. Mi za te kotarske komitete Skoja, da bi oni mogli pravilno raditi, mislimo zatražiti od Brigade da nam dadu dva dobra Skojevca koji su ušli u KK Skoja Ogulin i KK Skoja Delnice. Isto tako mislimo da bi i druga Milana⁹¹ uzeli u KK Skoja za Delnice. Kako su i u odborima SMG i rukovodstvu samog Skoja bili još i sada ljudi nepovjerljivi, to smo dali u zadatak Skoju da sprovede za sve svoje odbore nove izbore u koje treba većim dijelom da uzme žensku omladinu, jer je muška skoro sva mobilizirana u vojku. Rad ogulinskog KK Skoja mnogo je otežan s time još što nemamo nikakvih prostoriya u kojima bi oni mogli mirno raditi.

Agitacija i propaganda

Po tom pitanju naša partorganizacija ne radi još organizaciono i planski, jer nemamo jednog druga odgovornog da bi taj rad mogao dobro organizirati. Kako se drug Tomo na radu pokazao dosta dobar, kooptirati ćemo ga u naš OK pa će i tim pitanje agitacije i propagande biti pravilno riješeno.⁹² Do sada od svega materijala kojeg smo dobili od Agitpropa CK KPH, nismo proučavali kod vanpartijskih organizacija kao i čitanje na večernjim seoskim skupovima sistematski i planski. Do sada se kod naroda pokazao najveći interes za »Borbu«,⁹³ radio vijesti i »Partizanske novine«. ⁹⁴ Preko naših partorganizacija organizirali smo zidne novine po selima, a drugovi partiji dobili su u zadatak da pišu o tome kakvi se sve problemi postavljaju u svakodnevnom životu sela (i) kako ih riješavaju. Naročito neka pišu o predizbornim seoskim konferencijama i diskusijama koje se vode na tim konferencijama. Te zidne novine postavljene su već u nekim selima ali još ne svagdje. Sva naša sela ispisana su parolama naše narodno-oslobodilačke borbe kao i parolama predizborne kampanje. Naš Okružni komitet izdao je letke za cijeli ovaj okrug. Isto tako smo iz-

⁹¹ Nije poznato na koga se to odnosi, tj. da li na Vukšića ili na nekog drugog.

⁹² Kooptiran je početkom prosinca 1942.

⁹³ Organ KPJ pokrenut 1922. godine, a zabranjen 1929. List je obnovljen u oslobođenom Užicu 1941. pa je od tada štampano 19 brojeva, jer je daljnje štampanje poremetila neprijateljska ofenziva. U rujnu 1942. CK KPJ je donio odluku o ponovnom izlaženju »Borbe«, te 1. 10. 1942. list nastavlja izlaziti u Drinićima kod Bos. Petrovca.

⁹⁴ Glasilo Štaba PG NOP odreda. List je počeo izlaziti početkom 1942. mijenjajući podnaslove izdavača sve do proljeća 1943.

vadili iz »Borbe« članak druga Čiče Janka⁹⁵ »O izborima za narodnu vlast«, umnožili ga u 700 primjeraka, a letak u 1200 primjeraka kojeg prilažemo.

Dragi drugovi, onih 10 hiljada koje ste nam obećali nismo primili pa vas molimo da nam ih pošaljete.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

S borbenim komunističkim pozdravom!

R I A S S U N T O

TRE RELAZIONI SULL'ATTIVITA DEL COMITATO DISTRETTUALE DEL PARTITO COMUNISTADELLA CROAZIA PER IL GORSKI KOTAR DOPO LA FONDAZIONE

Siccome la lotta contro gli occupatori italiani esigeva l'accenramento del lavoro nell'organizzazione del PC della Croazia sul territorio del Gorski kotar, il Comitato Centrale del PC della Croazia ha preso la decisione, in aprile 1942, di costituire il Comitato distrettuale del PC della Croazia per il Gorski kotar. Il Comitato è stato costituito in condizioni molto complesse della situazione politico militare; la segretaria era Maca Gržetić. Nelle sue tre relazioni, inviate al Comitato Centrale del PC della Croazia, possono essere osservati molti problemi di carattere politico militare ed economico che la direzione del partito di quel distretto doveva risolvere nei primi giorni della propria attività. Sono importanti, in particolar modo le indicazioni degli incarichi delle organizzazioni del partito che dovevano esser svolti dopo l'operazione militare dell'occupatore »Velika Kapela« sul territorio liberato di Drežnice e Jasenka, nell'intenzione di alleggerire le conseguenze di quest'azione militare. Nelle relazioni ci sono molti dati che si riferiscono alla situazione dell'organizzazione e dei quadri, della direzione del PC, della gioventù, delle donne e del Comitato popolare di liberazione, come pure all'attività dei gueniglieri come forze controrivoluzionari al servizio degli occupatori italiani.

Nella parte introduttiva dell'aggiunta l'autore ha fatto una breve presentazione dello sviluppo del movimento del C. P. L. e della lotta armata fino alla primavera dell'anno 1942 che è stata promossa e diretta dal PC tramite le proprie organizzazioni ed ha indicato inoltre il problema del dirigere in modo unitario la lotta per la liberazione, sul territorio di tutto il Gorski kotar la cui soluzione ha condotto alla costituzione del Comitato distrettuale del PC della Croazia per il Gorski kotar il 12 novembre 1942.

---

⁹⁵ Moša Pijade.